

Anglosaksista muinaisrunoa suomalaisille

Irma Sorvali

Waldere. Suom. ja selitykset Jonathan Himes, Osmo Pekonen ja Clive Tolley. Minerva 2005.

Anglosaksinen muinaisruno *Waldere* on saanut suomenkielisen asun. Suomennoksen ovat selityksin julkaisseet yhteistyössä Jonathan Himes, Osmo Pekonen ja Clive Tolley.

Vanhojen tekstien tulkitseminen, selittäminen ja suomen kielelle saattaminen on haaste. Tämän haasteen ovat tekijät ottaneet ennakkoluulottomasti vastaan, eikä kyse heidän kohdallaan ole ensimmäisestä kerrasta. Matemaatiikan dosentti, tietokirjailija Osmo Pekonen ja englantilainen filologi, tohtori Clive Tolley ovat aikaisemmin suomentaneet ja julkaisseet anglosaksisen *Beowulf*-eepoksen (1999) ja *Widsith*-runon (2004). Nyt mukana työryhmässä on lisäksi amerikkalainen filologi Jonathan Himes, jonka väitöskirja (2003) käsittelee kyseistä *Waldere*-runoa. Kun työryhmässä yhdistyvät matematiikka ja filologia sekä suomen ja englannin kielet, tuloksena voi syntyä jotain mielenkiintoista.

*

Waldere, anglosaksinen muinaisruno, on kirjoitettu oletettavasti 700-luvulla, ja sen käsikirjoitukset ovat tuhannen vuoden takaa. Runon nimihenkilö, loistokkaasti varustettu sankari *Waldere*, esiintyy aiheena muissakin kulttuuriyhteyksissä. Johdannossaan tekijät arvailevat, syntykö runon kuvaamassa kolmen miehen kolmiodraamassa kenties sovinto miesten välille runon meille tuntemattomassa osassa. Runosta on säilynyt ainoastaan kaksi lyhyttä, 31 säettä sisältävää fragmenttia, *Waldere A* ja *Waldere B*, jotka molemmat ovat suomennoksessa mukana.

Kun vanhaa tekstiä ryhdytään kääntämään, kysymys kielimuodosta nousee hakematta esille. Käytetäänkö täysin modernia kieltä nykyajan lukijaa ensisijaisesti ajatellen vai pyritäänkö käännöksessä säilyttämään jotakin vanhaa? Mikäli kielen avulla halutaan painottaa, että kyse on menneistä ajoista, on kysyttävä edelleen, mitkä ovat ne keinot, joilla tämä voidaan toteuttaa. Suomentajat ovat tehneet vanhahtavia (?) sanavalintoja, kuten esimerkiksi *rengashaarniska*, *jalokiviuhotra*, *sotijalo* ja *sotisopa*. Valioyhdyssanojen etuosana on myös suosittu, kuten *valiosäilä* ja *valiomies*. Allitteraatio, kuten *harmaa*

haarniska, *kalpojen kalske* ja *taistelun tiimellys*, sopii hyvin tähän yhteyteen, kun taas sana *kärhämä* tuntuu jo arkisemmalta. Vanhahtavaa vaikutelmaa lisää verbimuoto *hankkios*. Harvinaisia yhdyssanoja on joitakin, kuten *hirviömaa* ja *rengasaarre*. Sana *hirviömaa* herättää lukijan mielenkiinnon, ja tätä sanavalintaa olisi voinut paremmin perustella.

On tavallista, että vanhoissa teksteissä käytetyt nimet esiintyvät korruptoituneessa muodossa. Lisäksi ne vaeltavat tarinoiden ja toisintojen mukana kielialueelta toiselle ja ovat koko ajan alttiita muutoksille. Kun lisäksi sanojen ortografia ei aina ole ollut vakiintunutta, saattavat variaatiot samankin kielen sisällä olla runsaita. Tämä olisi voinut tulla painokkaammin esille myös *Waldere*-runon henkilöitä ja sisältöä kuvattaessa. Tekijöiden ansioksi on joka tapauksessa luettava aiheeseen liittyvät taustakertomukset. Ne auttavat lukijaa tutustumaan aiheeseen ja pääsemään paremmin perille fragmentarisen runon syntyhistoriasta ja sisällöstä.

Lukijaa saattaisi auttaa, jos suomennos ja alkuteksti olisi sijoitettu aina samalle aukeamalle *Loeb Classical Library* -sarjan teosten tapaan. Vaikka lukija ei hallitsisikaan *Walderen* kieltä, hän saisi joka tapauksessa hyvän visuaalisen kuvan runon rakenteesta. Samoin hänen olisi helpompi seurata, kuinka esimerkiksi alkutekstissä olevat erisnimet ovat muuttuneet, kun ne on siirretty suomenkieliseen muotoon.

B-tekstissä on esimerkiksi noudatettu uutta Jonathan Himesin lukutapaa [*Nifle*]un. Lukutavan toteavat tekijät itsekkin radikaaliksi. Tämän sanan he suomentavat *Nibelungeiksi* ja viittaavat kommentissaan muun muassa sanontaan *Franci nebulones*. Se esiintyy kommentin mukaan eräässä keskiaikaisessa lähteessä ja tulee lähelle Nibelungein nimeä, kaikkein lähimmäksi Eddan *Niflungar*-muotoa. Mainittakoon että muinaispohjoismaisesta mytologiasta tunnetaan usvien ja varjojen maailmaa tarkoittava *Nifelheimr* (vrt. latinan *nebula*, joka tarkoittaa usvaa).

Tekijät omistavat suhteellisen runsaasti tilaa *Waldere*-runossa mainitulle *Weland*-nimiselle henkilölle ja olettavat myös tämän nimisen teoksen olleen olemassa. *Weland* oli seppä, joka esiintyy myös skandinaavisissa lähteissä. Tarinasta esittämänsä referaatin tekijät pohjaavat

Aale Tynnin *Völundrin laulu* -suomennokseen. Suomennetun version käyttäminen tarkoittaa tosin tulkinnan pohjalle tehtyä tulkintaa.

*

Teoksen lopussa on käyttökelpoinen kirjallisuusluettelo, mutta esitykseen jää paikka paikoin kaipaamaan yksityiskohtaisempia lähdeviittauksia. Luettelo koostuu ensiksi *Waldere*-fragmenttien ja tarun toisintojen editioista sekä tutkimuksista *Waldereen* liittyvistä aiheista, toiseksi muista muinaistekstien editioista, antologioista ja nykykielisistä käännöksistä sekä kolmanneksi muinaisen Englannin historiaa, kieltä ja kulttuuria käsittelevistä yleisteoksista.

Luettelot ovat avuksi muinaiskirjallisuudesta kiinnostuneille, joiden joukko tuntuu kasvavan koko ajan. Anglosaksinen muinaiskirjallisuus on viime vuosina herättänyt yleistä kiinnostusta erityisesti J. R. R. Tolkienin ansiosta, kuten tekijät johdannossaan toteavat. Tällaisesta kiinnostuksesta kertoo myös esimerkiksi *Der Spiegel*-lehden äskettäin ilmestynyt numero (20/2005), jossa *Die Nibelungen* -teemaa on laajalti käsitelty.

Kirjan kuvitus kostuu muutamasta harmonisesta kokosivun kuvasta. Kannessa on Euran Pappilanmäestä löytyneen merovingiaajan rengasmiekan kuva. Sisäsivuilla on kuvat merovingiaajan vendelmiekasta (Köyliö), muinaissuomalaisesta rautaheloitetusta väkipuukosta (Kangasala), muinaissuomalaisesta keihäänkärjestä (Kokemäki) ja muinaissuomalaisesta kilvenkupulasta (Perniö). Tekstin ja kuvan suhde eivät kuitenkaan avaudu ainakaan yksiselitteisesti, vaikka aseitakin kommentoidaan lyhyesti.

Waldere-runon suomennos on kolmas Osmo Pekosen ja Clive Tolley'n muinaisrunojen suomennosten sarjassa ja puoltaa siinä pienimuotoisimpana hyvin paikkaansa. Runosuomennoksen ympärille koottu teksti ja kuvitus liittyvät tavalla tai toisella runoon, ja julkaisu on täten saanut noin 50 sivun mitan. Muinaisrunojen ystävä ilahtuu *Waldere*-runon suomennoksesta. Himes, Pekonen ja Tolley ovat työstäneet kiinnostavan, ulkoasultaan kauniin kirjasen.

Kirjoittaja on pohjoismaisen filologian professori Oulun yliopistossa.